

**GAOQ
MANI**

BIBLIOTEKA
SHTETIT

8SH-32

M 27

PRITA

NE SHPELLË

tregime

8SH-32

M 27

GAQO
MANI

PRITA
NH
SHPELLË

TREGIME



SHTËPIA BOTUESE «NAIM FRASHËRI»

NJERIU ME FENER

Një mbrëmje, në buzë të vjeshtës, Lazi u kthye në shtëpi i pikëlluar. Përpara se të shkonte në shtëpi, kishte bredhur, u kishte ardhur rrotull stallave, kishte kërkuar në fshat, kishte dalë në fushë e qe kthyer përsëri te stalla. Por mundimi i kishte vajtur kot, shpresat po i shuheshin dhe shqetësimi sa vinte i rritej e po e brënte.

«Ç'më gjeti mua kështu? Bobo, si mund ta bëjë njeriu me mendllë në kokë këtë punë? Bobo ç'vajta bëra».

Lëmshe hidhërimi i qenë mbledhur në fyt e në krahëror, trupi i dridhej nga inati dhe padurimi po e hanë si një përbindësh. Flaku tutje batanijen, brofi dhe hapi dritaren. Ajër i vakët u rrokullis brenda në dhomë dhe ai mori frymë me të gjithë mushkëritë. Përjashta gjithçka flinte dhe një errësirë e zezë, tepër e zezë, kishte pllakosur mbi fshat. Lazi ndenji një copë herë në dritare duke mbajtur sytë në errësirën e natës.

«Sa keq! Këtë punë s'duhej ta bëja, jo, s'duhej ta bëja! Venë më japin edhe fletënderi!... Po nesër ç'do të thonë vallë? Me siguri nesër që pa u gdhirë, fjala do të marrë dhenë dhe mua do të më tregojnë me gisht!»

U vesh shpejt, si atëherë kur çohemi nga zëri i borisë së alarmit, rrëmbeu fenerin e latoshkën e vogël dhe doli.

«Shko thyej qafën tani, doemos, kur dëgjove mendjen e Bejkos, o derdimen... Hajde, hajde, ç'më bëre, o Bejko!»

Nata qe pus, pa yje e pa hënë. Lazi s'kishte parë natë më të zezë se ajo. Edhe kur kishin fjetur në mal, sa e sa herë, s'i kishte rastisur të shikonte natë më të zezë. Sapo doli u përplas pas lesës së gardhit. U mat të ndizte fenerin, por nuk iu duk me vend, nuk desh të binte në sy, i vinte turp! Eci ashtu nëpër errësirë rrugicave. Heshtja ishte e plotë e këtë hesh-tje sikur e thellonte edhe errësira, aq sa të dukej sikur fshati nuk kishte njeri, sikur e kishin braktisur. Për çudi edhe qenve e gjelave u qe kyçur goja.

Pas pak e la fshatin prapa e doli në fushë. Di-haste. Diku u ul më gjunjë e ndezi fenerin. Drita e fenerit sikur i dha një farë ngushëllimi, ajo dritë, e vetmja dritë e mekur dhe e vagët në mes të fushës, dukej si një yll i këputur që po binte. Tek e ndiente veten fillikat në mes të fushës së zezë dhe memece, drita e fenerit i jepte kurajë, e kishte si shok. Me fe-nerin ngushëllohej, tek ai i kishte varur tërë shpre-sat dhe ndërsa vazhdonte të ecte, rikujtonte udhën nga kishin zbritur, rikujtonte shtigjet e lëndinat ku kishin kullotur atë ditë.

«Ku do të ketë mbetur qengji vallë, mos e kanë gënjyer ato «Lëndinat e qullta»?»

Sa ia ngrohu zemrën ky përfytyrim! Po ky qe ve-tëm një çast e bariu kridhet përsëri në mendimet tor-turuese. Ai ia ka frikën egërsirave, greminave... Dhe qengji qe i butë, i brishtë... Tani i qe mbushur mendja se gabimi që kishte bërë qe i pafalshëm.

«Duhej t'i kisha thirrur mendjes menjëherë, të isha kthyer sapo e pikasa... Është qengj race. Shteti shpenzon për të përmirësuar racën, kurse unë...»

Dhe i vinte inat sa ta hante të gjallë atë Bejkon që ia ktheu mendjen e se la të nisej menjëherë. Po të mos e kishte dëgjuar Bejkon qengji tani me siguri do të qe në stallë, me t'ëmën.

— S'më del një, o Bejko, — i tha Lazi shokut kur i futën dhëntë në vathë e i numëruan.

— Numëroi mirë, — mërmëriti Bejkoja duke krruar zverkun me kokën e krrabës.

— I kam numëruar dy herë, po nuk më del një...

— Dale bre, — kërceu Bejkoja duke flakur gunën e zuri t'i numëronte vetë.

— Hm! — tha, — mirë e paske ti.

Lazi u zverdh e u përcoll.

— Hajt, mos u bëj merak, do ta gjejmë nesër, s'ka ku të vejë ai, ja, u gdhi dita.

— Ta lëmë në mal?!

— E ç'do ta gjejë, o? Se mos një herë më kanë mbetur bagëtia në mal mua? Nuk e gjen gjë. Ka ca vjet, më mbeti një dele, ja, si sot, pa qe edhe barsë, po do ti, të nesërmen e gjeta me gjithë qengj. E kish-te pjellë m'u në një zgërbonjë!

— Po sikur t'i bjerë ujku?

— Nuk mban egërsira kjo ana jonë tani, — shtoi Bejkoja i sigurt e duke hedhur gunën krahëve.

— Nuk dihet ajo punë, o Bejko.

— E po s'u bë kokë njeriu, o derëbardhë.

Lazi e pa Bejkon me dyshim, por atë çast goja iu zu e nga që qe i lodhur s'nguli këmbë. U kthye në shtëpi.

Koka i ziente dhe fjalët e dyshimta të Bejkos i

analizoi një për një; rropatej dhe i vinte çudi nga ajo moskokëçarje e bariut plak.

«Të jetë e vërtetë se mali jonë nuk mban egër-sira? Vërtet do ta gjej qengjin?»

Në ato çaste të një lufte të brendshme, midis ndërgjegjes dhe së vërtetës, diçka iu kujtua. Ajo ngjarje i qe skalitur në kujtesë. Histori e vjetër, atëherë, kur u ngrit kooperativa... Ja para sysh i doli Bejkoja i cili jo vetëm që s'desh të hynte në kooperativë, por llapte, shpifte kundër kooperativës dhe mundohej t'ua mbushte mendjen fshatarëve që të mos hynin se do të merrnin veten më qafë! Por atëherë s'ia vari njeri torbën Bejkos, entuziazmi pat qenë i madh dhe kooperativa u ngrit. Bejkoja, si mbeti vetëm, pa ç'pa, më në fund pranoi se qe treguar kokëtrashë dhe u lut ta futnin edhe atë në kooperativë. Në fillim ishin ca burra që s'donin ta pranonin. Bile, iu kujtua si të kishte ngjarë dje se si ia kishte përplasur surratit, m'u në mbledhjen e fshatit, Çeçoja, një burrë i moshuar:

— Ha ato që ke vënë mënjanë, për ty s'ka nevojë kooperativa, as që kemi parë ndonjëherë prokopi nga ty ne të varfërit. Hiç, ore mos e futni, kishte ngulur këmbë ai.

Por Bejkon e, kishin përkrahur ca burra që nuk chelloheshin, ca të tjerë thanë se e kishte kuptuar gabimin, se vërtet atë përshtypje të krijonte tek e shihje që lutej ashtu, dhe tek thoshte se ishte i gatshëm t'i dorëzonte kooperativës çdo gjë që do t'i kërkonte.

Lazi s'e ka harruar këtë ngjarje dhe sa herë që i bie ndërmend, tund kokën me dyshim. «Po qysh dëgjova fjalët e tij dhe lashë qëngjin në pyll?»

Donte të hante veten me dhëmbë nga mendjelehtësia e tij.

Të gjitha këto i kujtonte në të përpjetat e malit, e Bejkoja nuk i hiqej nga mendja, përfytyrimi i bariut plak i përziej me përfytyrimin e qëngjit.

Lazi çante errësirën duke dihatur. Trupi i tij i lehte, me shpatulla të gjera si të atletit, hapi i tij i sigurt e i shpejtë çante errësirën dhe i ngjitej malit si ndonjë sorkadhe. Lazi e kishte marrë me qejf të madh punën e bariut; e gëzonte grigja, i jepnin jetë blegërimat e buta të qëngjave, e dehte ajri i maleve e aroma e barit të kullotave, ashtu siç e gëzonte edhe Dafina, fqinja, që ka zënë ta vështrojë me kërshëri e t'i hedhë romuze. Po çfarë do t'i thotë Dafinës kur ta marrë vesh? Lazi rënkoj dhe i ra kokës me grusht!

Kohë më parë, ajo i kthente shpinën e skuqej, tani jo, tani qëllon që takohen e këmbejnë ndonjë fjalë, qeshin, dhe Lazi e ndien se ajo vajzë diçka i gudulis brenda në krahëror. Po nesër ç'do t'i thotë, si do t'i dalë përpara?!

«Jo, ore Bejko, ti s'ke të drejtë, ma hodhe, më vure në gjumë, po unë do ta gjej qëngjin, do ta kërkoj gjersa ta gjej. S'e le të ma çajë ujku, jo!»

Fjala e fundit e bëri të dridhej. U dha këmbëve e u mëshoi gjunjëve në të përpjetat plot dredha. Feneri tundej e dridhej sipas hapit të bariut duke shpuar errësirën. Kishte mbërritur te «Lëndinat e qullta». La fenerin përdhë e u mbush me frymë por ca drithërima të lehta e mbërthyen. Frynte erë e ai qe djersitur. Atje i kishin kullotur dhentë, ndjehej era e bajgave. Çudi, Bejkoja nuk i hiqej nga mendja. Brofi, bëri disa hapa më tej duke fshirë ballin me kurrizin e pëllëmbës dhe ndolli një copë herë. I

ra poshtë e lart luadhit duke zgjatur fenerin përpara. Pak më tutje qenë ca shkurre e ca murriza, i trazi me dorë, por asgjë, asnjë blegërimë, asnjë she-një.

«Jo nuk rri gjatë qengji në një vend, ai ka bredhur, duhet kërkuar, mali ka shtigje, ka dredha, skuta, rripa, ka lirishtet me bar të njomë e të ëmbël... Diku do të jetë qengji, s'mund të ketë hyrë në dhe, as ka fluturuar në qiell!»

Lazi mori një monopat e qëndroi majë një skute që dilte si gungë në majë të malit. Në sukë era bëhej më e fortë. Bariut iu kujtua se si në atë sukë, retë zbresin fare poshtë e lëvizin ngadalë sikur lëpijnë faqet e shkëmbinjve dhe gjethet e dushqeve. Iu kujtua se si kur zbret reja ia përumb tufën për një çast, e si delet dalin përsëri në shesh kur retë ngrihen lart ose shtyhen më tutje.

E përfytyronte shumë qartë ditën e shkuar dhe megjithëse ato vende i njihte me pëllëmbë e kishte të vështirë ecjen përpara. «Këtu mund të gremisesh, është rrëzomël!» Nga balli i pikonte djersa, fytyrën e mbante përpara dhe veshët bigë se mos dëgjonte ndonjë zë. Në një farë vendi, tatëpjeta bëhej thikë e në të majtë qe një grykë përroi. Ai ia kishte frikën përroit. Ai përrua i fjetur gjithnjë mbante rreziqe me vete, sepse kur binte shi ai ngjallej papritur e gurgullonte me lemeri. Dhe Lazit i vinte keq për qengjin, i dukej sikur e kishte vrarë me dorën e tij. Padashur shtrëngonte latoshkën dhe e ngrinte lart. Ajo qe arma e tij e vetme.

Në sukë s'kishte ç'të kërkonte më. As ditën nuk do ta shkelte aq mirë, prandaj vendosi të zbresë poshtë, të kontrollojë përroin, por pikërisht, zbritjen nuk dinte nga ta niste. Sepse po i mbushej mendja

se mbeturinat e qengjit do t'i gjente në përrua! Mori nga e majta një rrugë më të gjatë, atë që njihete më mirë dhe filloi të zbresë këmbë e duar, kur befash, ranë pikat e para të shiut. Një gjëmim i largët u përhap dhe mbushi sukën e përroit me jehonë. Fshiu ballin, u ndal e përgjoi. Iu bë sikur dëgjoi një farë blegërime të zvargur e të përmbytur. Ndolli, por jo, asgjë, i kishin bërë veshët. Përsëri ndolli e thirri me atë gjuhën baritore që dhentë e njohin aq mirë, por përsëri, përveç jehonës së zërit të tij që u tret në errësirë, apo e përpiu era që frynte pa pushim, dhe e shoqti te përroi, asgjë.

Ca pika të mëdha e të dendura shiu ia lagën fytyrën, pastaj befash, sikur të hapej një mazgallë e stërmadhe, shpërtheu një rebesh i vërtetë. Një shkretimë e fuqishme llamburiti dhe e bëri vendin ditë, por pas shkretimës, errësira u bë edhe më e zezë, edhe më e thellë, ndërsa feneri mezi ia ndriçonte hapin. Lazi s'kishte ku të fuste kokën, vetëm po të arrinte te përroi mund të gjente ndonjë strehë.

«Tani do ta ketë pisk qengji. Në ka shpëtuar gjallë, tani do të mbytet në shi e në llucë. Eh, o Bejko ç'bëra që të dëgjova!»

Bariu fryu ujin nga buzët e mes për mes pellgjeve, çante përpara.

«Po të mos jetë as te përroi, s'kam për ta gjetur më! Zbrit tani, thyhej kokën... Shkel mirë, kontrollo vendin se u gremise dhe nesër do të vinë të të kërkojnë ty!... Hajt përpara, tani është vonë, s'kthehesh dot», — e torturonin mendimet bariun. Shiu breronte dhe ai mendonte qengjin, Bejkon... Ca kujtime të largëta, ca si pëshpërime, e ndiqnin hap pas hapi, e i vezullonin herë pas here në kujtesë.

«Ja, aty poshtë, te bari i njomë i përroit ngri-

nim leqe për thëllëza dhe s'kishte javë që të mos zinin. Në pyll kishte verdhashë e mëllenja por ato s'rrojnë në kafaze.... Po qengji...».

Nxiton hapin e s'pushon së ndjelluri, por sa më tepër që zbret, aq më i pafuqishëm bëhet zëri, se edhe përroi ka filluar të gurgullojë me zhurmë. Përroi buçet e fërshëllen ndërsa drita e fenerit luhetet dhe shuhet. «Edhe kjo u desh tani, që dreqi e mori» dhe kërkon shkrepjen nëpër xhepa. I vjen për të qarë, e ndien veten të mundur. «Mbaroi qengji, humbi, u zhduk. E mora më qafë... Eh i shkreti, eh, o Bejko, vajta mora mendjen tënde.»

Bariu hyri nën një shkëmb që dilte si strehë. Drita e fenerit u luhet po s'u shua. Errësira rreth e rrotull ishte kërcënuese. S'dinte ç'të bënte, nga duhej të kërkonte.

Mbështeti kokën te faqja e ftohtë e shkëmbit ndërsa shiu vazhdonte të binte i trashë, si litar, e pashim. Bënte ftohtë dhe ai ishte qullur gjer në koskë. Retë shtrydhnin njëra-tjetrën dhe në qiell, aty-këtu, vizatoheshin arabeska flakërimash të verdha e të blerta. Në pellgjet e ujit, nga drita e shkrepit-mës, sajoheshin figura të çuditshme, të frikshme, shikonte hijen e vet të deformuar, shikonte shkëmbinj me forma kafshësh, ca të stërgjatura, ca të shtypura e të fryra. Me zor u shkëput nga ai vegim torturues, pjellë e trazirës shpirtërore, doli nga streha dhe ndjeu shiun e ftohtë drejt e në mish. Mendimi se qengjin e kishte humbur e bënte si të marrë. Po të ishte vrarë qengji, ai do të kishte bërë të pamundurën për ta shpëtuar, ndërsa mbrëmë e vrau me duart e tija... Ndollë përsëri, duke hequr këmbët zvarrë në një llucë balte. Bëri përpara me shpresa fare të humbura. Nuk mund ta hiqte mendjen nga qengji, e kishte vrarë me